

Pojem

Co to vlastně představuje, když se chceme zabývat pojmy a pojmovostí? Co to je „pojem“? Když A.J. Bucher začíná předmluvou svou knížku o Heideggerově „problematice pojmů“ (Begriffsproblematik), vychází z předběžného výměru pojmu jako „nejjednodušší formy myšlení“: „Der Begriff gilt als die einfachste Denkform, gemessen an den schwierigeren Denkformen des Urteils und des Schlusses.“ Navzdory vší předběžnosti je třeba se tázat, je-li opravdu vhodné mluvit o pojmu resp. pojmovosti jako o „formě“ myšlení, jako by samo myšlení bylo čímsi ještě nezformovaným (nebo jinak zformovaným), co může a musí dostat svou novou formu. Kde se vzala ona představa či myšlenka rozdílu mezi látkou a formou? Přesně v této formulaci jde o myšlenku Aristotelovu (i když tu Aristotelés mohl navazovat jak na svého učitele Platóna, tak na myslitele starší). Aristotelés je tedy autorem, tvůrcem oné dvojice pojmů, totiž pojmu látky (HYLÉ) a pojmu tvaru, formy (MORFÉ). Kdybychom tedy se zmíněným Bucherem chtěli vymezit „pojem“ jako formu myšlení, učinili bychom tak za pomoci dvou Aristotelových pojmů. Z toho plyne dvojí poučení, dvojí závěr. Především obecná nutnost užívat pojmů, když chceme (pojmově) určit, co to je „pojem“. Ať už pojmy vznikají jakkoliv, nemohou být přesně určeny, vymezeny bez pomoci jiných pojmů. Pojmovost je tedy jakýsi celkový stav či celkový charakter myšlení, není to jen nějaký soubor jednotlivých forem. A za druhé: pojmy nevznikají samovolně, nahodile, ale – přinejmenším od jisté doby – mají své původce, své autory, takže je můžeme zařadit v dějinách myšlení na určité místo. Některé pojmy nemohly vzniknout (nebo být ustaveny) dříve, než byly ustaveny některé jiné pojmy, bez jejichž předpokladu a pomoci – nebo také bez odporu a opozice k nim – by ani nedávaly smysl.

(Berlín, 930131-1)